

Director Editorial: Juan Rubio.

Redactor Jefe: José Lorenzo.

Coordinador: Jordi Llisterrí.
jllisterri@vidanueva.es

Diseño: Sonsoles Hernández.

VidaNueva.es

VN Catalunya

Septiembre 2012 · Nº 4

SE135813

GRÀCIES AL CONCILI

Reformas irreversibles

A punto estuvo de colarse como errata en un libro religioso reciente *Lumen Pentium*, en lugar de *Lumen Gentium*. Son cosas del corrector automático pero también podría ser una muestra de que a la generación informatizada poco le suenan ya las palabras y los documentos que hicie-

ron vibrar a la generación del Vaticano II. Pero poco o mucho hayamos oído o leído del Concilio, este es el que marca hoy nuestra manera de ser Iglesia. Para algunos aun es poco y para otros se fue demasiado lejos. El vaso medio lleno o medio vacío. Sea como sea, la Iglesia de hoy en

Cataluña no se parece en nada a la de hace 50 años. Y, por encima de todo, es gracias al Concilio. Es lo que reflejamos en este número. Ver hoy en qué cosas somos como somos por que hubo un Vaticano II. Además, en las diócesis de Cataluña se suma el disponer de la concreción que supuso

la celebración del Concilio Tarraconense, una experiencia colegial que pocas iglesias han tenido con la misma intensidad. Aunque nos quede mucho por hacer, es pertinente 50 años después dar las gracias al Concilio por todas las reformas que hoy ya son irreversibles.

El que devem al Concili Vaticà II

JORDI LLISTERRI

Què ha canviat el Concili Vaticà? Què li deu l'Església a Catalunya? Això és el que hem demanat a diverses persones que sempre han viscut en l'Església filla del Vaticà II per recollir com es visualitza avui el Concili a Catalunya en alguns àmbits. L'Església d'avui no s'assembla pràcticament en res a la de fa cinquanta anys. I és gràcies al Concili.

Un laïcat coresponsable

"Gràcies al Vaticà II s'han transformat molts aspectes de la manera de treballar dels laics al si de l'Església", afirma **Mar Galceran**, professora de Universitat Ramon Llull i de l'ISCREB i col·laboradora de la pastoral universitària i de la pastoral familiar a Barcelona. Un dels que remarca és "la capacitat de diàleg, d'obertura i d'interlocució" a dins de l'Església, "amb la superació de la verticalitat jeràrquica i del clericalisme, fet que ha donat peu a una major presència, valoració i col·laboració dels laics".

Per això, remarca la presència actual del laïcat en diverses responsabilitats de l'Església que fa cinquanta anys no tenien en parròquies, diòcesis i entitats d'apostolat seglar, amb "una feina més participativa i col·legiada". I també destaca que, "malgrat que encara queda un llarg camí per recórrer, és de justícia assenyalar una major presència del laïcat femení al si de l'Església".

Per Mar Galceran, aquest protagonisme dels laics també ha significat "una major capacitat d'interlocució, d'empatia i reciprocitat amb la societat civil, amb els allunyats de la fe o amb creients d'altres confessions". També identifica aquesta dimensió

externa **Mercè Solé**, militant de l'ACO i membre de la delegació de pastoral obrera del bisbat de Sant Feliu de Llobregat. Cita com a fruits que va recollir el Concili de diversos moviments eclesials "la forma de situar-se l'Església en el món –no amb la possessió única de la salvació–, el reconeixement de la pluralitat i el valor de la política, el convenciment que podem evangelitzar inserint-nos en el món, o la col·laboració crítica en allò que sigui possible amb la societat civil". En aquest sentit creu que el món canviant exigeix un *aggiornamento* conciliar perpetu en l'Església que "estimula, allibera, fa canviar la mirada, les actituds, els principis, i per tant t'arrela més a l'Evangeli i et permet llibertat de

Hi ha una generació conciliar que ha viscut el Vaticà II amb normalitat

moviments en una societat tan diferent respecte a la de fa mig segle".

Mar Galceran també destaca com a fruit del Concili la formació teològica a què té accés avui el laïcat: "mai no havíem tingut tants laics formats i instruïts com fins ara". I posa com a exemple el fet que avui a Catalunya hi hagi més de 1.500 laics formant-se en els diferents instituts de ciències religioses.

Una opció per als pobres

En l'àmbit de l'acció social, en el Vaticà II Mercè Solé veu més aviat unes línies obertes de treball que ja venien de més lluny, amb la proposta de **Cardijn** o de la Doctrina Social de l'Església, i que després van conduir al desenvolupament de

Mar Galceran

Mercè Solé

Rafel Gasol

la teologia de l'alliberament. D'això, la dinàmica conciliar ha portat "el fet de situar els pobres com estimats preferentment de Jesús, cosa que els

fa passar d'objectes a subjectes, protagonistes de la seva evangelització i de la nostra". El retorn a les fonts evangèliques permet "l'observació

Una participació i col·laboració irreversible

de la relació de Jesús amb els pobres, tan acollidora, tan pedagògica, tan confiada, tan esperançada... I el reconeixement de la llibertat de la perso-

LA RENOVACIÓ DE L'ESCOLA CRISTIANA POSTCONCILIAR

En l'àmbit educatiu escolar no semblava que el corrent conciliar acabaria produint una transformació de la importància que avui podem constatar. La transició democràtica i la restauració de la Generalitat van actuar també, evidentment, sense que ningú s'ho proposés, a favor dels corrents innovadors que impulsava el Vaticà II. Aquells anys l'estructura escolar es va veure sacsejada pel desig de renovació pedagògica. També les escoles cristianes van viure amb certa angouxa i temor el debat públic –potser llavors massa polititzat– entre escola pública i escola privada, a la qual molts negaven legitimitat pel seu caràcter confessional i per les facilitats que havia trobat en el règim polític anterior. Aquest debat va coincidir amb un altre d'intern al si de moltes congregacions religioses titulars d'escoles, sobre la missió i el sentit dels mateixos centres educatius, o la seva validesa com a espais evangelitzadors. Amb tot aquest rerefons, tots els sectors educatius van participar en l'elaboració del manifest "L'escola cristiana que volem". Presentat el 1976, el text contenia les orientacions per "aconseguir que aquestes institucions estiguin veritablement al servei del poble i assegurin la presència evangelitzadora de l'Església en el camp de la cultura". A partir d'aquí va prendre cos un decidit procés de renovació, amb la voluntat explícita de "fer possible que l'Església presenti al món el nou rostre apuntat pel Vaticà II (...) amb una actitud de servei".

El primer fruit del document va ser la creació del Secretariat de les Escoles Cristianes (avui Fundació de l'Escola Cristiana)

MABEL BURGELL. Carmelita Vedruna

com un instrument de treball i coordinació que liderés el procés de transformació de "les escoles que teníem, en les escoles que volíem". L'escola cristiana va aplicant, entre

altres compromisos:

- Una nova definició d'ella mateixa com un grup més al país, que "acollirà a tothom que faci l'opció per l'educació que ofereix i que proposa com a primordials aquells valors típicament evangèlics".
 - Una profunda renovació des de l'opció per una pedagogia personalitzadora i alliberadora, coherent amb la inspiració cristiana. També la democratització de les seves estructures internes.
 - Un compromís primordial amb la llengua, la cultura i la realitat catalanes, per constituir un espai integrador.
 - Un espai inclusiu, allunyat d'elitismes i factors discriminatoris, tot fent atenció preferent a l'alumnat en condicions més febles.
 - La promoció i formació del professorat laic en les vessants professional, de formació personal i humana i també de formació espiritual, i l'impuls decidit a les AMPA.
- És innegable que el Vaticà II va actuar com a inspirador i dinamitzador d'una transformació profunda de l'escola cristiana a Catalunya. L'Església, el país, tenen avui al seu servei una escola cristiana diferent, més semblant a la que d'ençà del Concili volíem.

→ na: rebre ajut o suport de l'Església és rebre'l sense condicions". Un fet que també porta avui a acollir la pluralitat religiosa arribada amb la immigració: "la mirada confiada del Concili sobre el món ajuda a creure en les possibilitats de les persones rebutjades per tothom, contribueix a la gratuïtat i evita fer judicis fàcils".

També Mar Galceran parla de "la gran extensió de l'acció social de l'Església", un fet en què també ha estat determinant "la incorporació dels laics a la gestió i posada en pràctica d'aquesta activitat, i la professionalització, que ha propiciat el pas de l'acció assistencial i caritativa a la dignificació de les persones". Finalment, Mercè Solé diu que s'ha avançat però que "sempre és més fàcil l'assistència que la promoció de les persones o la denúncia compromesa de la injustícia no volguda per Déu".

D'altra banda, la dimensió social també la destaca el salesià **Rafel Gasol** quan parla del que deu al Concili la vida religiosa: "Un dels trets que han marcat definitivament la manera de viure la vida religiosa a Catalunya és la vocació de servei als pobres, arremangant-se al seu servei".

Una litúrgia renovada

"Jo he nascut i crescut amb la litúrgia renovada i se'm fa difícil imaginar com eren les misses abans del Concili, però sembla clar que la reforma era necessària". Així ho creu **Xavier Aymerich**, capellà i delegat de litúrgia del bisbat de Sant Feliu de Llobregat. Els canvis litúrgics van ser els més visibles, però més enllà d'això, Aymerich en remarca la importància fonamental perquè "és el centre de la vida de l'Església" i per això "la reforma litúrgica inclou tot allò que pretenia el Concili Vaticà II: posar al dia la fe cristiana, el famós *aggiornamento*". "La llengua vernacle o celebrar de cara al poble no són més que signes externs de les grans intuïcions del Concili", assegura.

També explica Aymerich que els fruits del Concili encara perduren tot i que ara "més aviat vivim moments

Xavier Aymerich

Jordi Callejón

de pessimisme i desconsort, tant socials com eclesials". Però alerta als qui creuen que l'aire fresc del Concili és el culpable de la situació actual: "No negaré que l'entusiasme del moment podia portar a alguns excessos, també comprovables en la litúrgia, però en cap cas no es pot posar en qüestió el gran avenç que va significar el Vaticà II. La marxa enrere és impossible, i sense tot allò que es va assolir, segur que la situació seria molt pitjor".

Una generació conciliar

"Em va impressionar quan a la parròquia va morir un prevere de 96 anys. Em va tocar desar els seus llibres i tot remenant em va caure

a les mans un primer exemplar del Concili. Estava tot subratllat i amb anotacions. Vaig veure clar que se'l sabia i que se l'estimava. El va treballar, se'l va fer seu i el va ensenyar". Així parla **Jordi Callejón**, capellà i delegat de joventut de Girona, per explicar el gran respecte que té pels capellans que van viure el Concili i per l'esforç que van fer per aplicar-lo.

Callejón va néixer gairebé vint anys després del l'inici del Concili i per tant "la meua generació és totalment conciliar, hem nascut dins de l'Església del Vaticà II i l'hem viscut amb normalitat". Entén que actualment "hi ha una mica de desencís en els preveres que van viure aquesta primera ventada de l'Esperit que va ser el Vaticà II, però estic totalment convençut que d'aleshores ençà no ha parat de bufar".

En la vida religiosa, el salesià Rafel Gasol afirma que el Concili ha marcat definitivament la manera de viure-la. "Hem après a anar a allò que és essencial i de Déu" com "una proposta d'esperança per als qui avui cerquen sentit a la vida i una alternativa a posicions eclesials, socials, econòmiques i culturals encarcerades". També ha aportat una força que es basa en "Jesús i la seva Paraula" i no "en les coses i les cases", i ha presentat "una experiència comunitària d'una Església de comunió i participació, inserida en el món i en diàleg amb la societat, orientada sobretot a viure Déu i a construir el seu Regne".

Una Església amb presència social

MANUEL MANONELLES I TARRAGÓ

Polítològ expert en Relacions Internacionals i Drets Humans

Deia en **Sugranyes de Franch**, un dels principals auditors laics del Concili, que aquest no es podia entendre com un fet aïllat, sinó que per comprendre'l correctament era necessari també tenir en compte allò que ell anomenava el "preconcili", és a dir, l'intens moviment de renovació eclesial que es va donar els anys previs a la convocatòria per part de la figura profètica de **Joan XXIII**.

És més, en Sugranyes posava com a exemple d'aquest "preconcili" precisament el Congrés Mundial de l'Apostolat Seglar, celebrat el 1951, que va posar els fonaments del canvi copernicà d'enfocament que el Concili significaria respecte al paper dels laics a l'Església.

El Concili va comportar l'obertura als "signes dels temps" tot subratllant la voluntat de l'Església d'establir un diàleg i una interacció directes amb la societat, és a dir, una autèntica reconciliació de l'Església amb la modernitat i la superació definitiva del "trauma antimodern" que

havia obsessionat gran part de la cúpula eclesiàstica des dels temps de Pius IX i la fi dels Estats Pontificis, és a dir, des de la pèrdua del poder temporal del papat. I va ser aquest canvi el que va permetre, o si més no va facilitar, la participació desacomplexada de diverses generacions de creients catalans en l'acció social, cultural i política, de manera totalment oberta i plural.

No és ara l'hora de fer "història-ficció", però sembla prou evident que sense el Concili, conclòs el 1965, la Caputxinada del març de 1966 potser no s'hauria fet en un convent; com potser no hauria tingut lloc la manifestació de capellans del novembre d'aquell mateix any. O la famosa tançada d'intel·lectuals del 1970 a causa del judici de Burgos, que igualment es va fer en un monestir, en aquest cas Montserrat.

Amb això no vull dir, però, que el compromís social i nacional de l'Església catalana fos resultat exclusiu del Concili. Casos de referèn-

cia com les declaracions de l'abat Escarré a *Le Monde* en contra del règim de Franco van ser el 1963, quan el Concili tot just desvetllava. O les reunions clandestines de l'any 1964 a diverses esglésies del Baix Llobregat que van portar a l'acte de constitució de Comissions Obreres, el novembre del mateix any, a la parròquia de Sant Medir de Barcelona, just quan el Concili s'embarrancava a la segona sessió.

Però el que sí que va fer el Concili és alliberar tot aquest potencial de tabús i de pors, i fins i tot donar-hi un suport des del punt de vista doctrinal. I això, sens dubte, va marcar profundament l'Església catalana, internament, però també en la imatge externa.

Evidentment, la influència del Concili no es va acabar amb la Transició; va perdurar molts anys més, tot i que últimament estigui poc present als despatxos curials. És més, quan avui volem buscar un adjectiu a l'Església "normal", és a dir, a aquella centrada en l'Evangeli i en els seus valors, estesa a tot el territori a través de les parròquies o els espais, compromesa amb el país, a Càritas o als ordes religiosos de caràcter educatiu o assistencial, no parlem precisament de l'Església "conciliar"?

Segurament, l'únic retret que podem fer al Concili és que potser alguns se'l van creure massa i, obcecats a fer present el missatge de l'Evangeli en la societat, es van despreocupar dels espais de poder dins de la jerarquia, i així van deixar via lliure a d'altres que enyoren el passat, i també el poder terrenal que en el seu moment es va tenir i del qual, en molts casos, es va abusar.

Acte d'homenatge a Ramon Sugranyes de Franch a la Universitat de Barcelona el 2003

El Concili també va marcar la imatge externa de l'Església catalana

Vida religiosa Jesús Renau

J. LL. B.

Quan es obrí el Concili Vaticà II tenia 28 anys. Havia fet els primers vots com a jesuïta i estava estudiant teologia a Sant Cugat per ser ordenat sacerdot. Allà va participar en la fundació de la prestigiosa revista *Selecciones de Teología*. La trajectòria pastoral de Jesús Renau ha estat especialment centrada en el món educatiu i l'apostolat de joves, i va ser provincial de la Companyia de Jesús entre el 1995 i el 2001. La seva generació és la de l'aplicació de la renovació conciliar a Catalunya.

Vau ser conscients que vivíeu un canvi d'època?

L'elecció de **Joan XXIII** ens va agafar de sobte i amb una gran admiració. Els joves vam veure que era un papa nou i ens va despertar moltes expectatives. Tot i que a Sant Cugat el que se'ns ensenyava era l'escolàstica en llatí, allà hi havia un debat teològic intern molt fort en el qual els estudiants teníem un gran protagonisme. I quan va començar el Concili vam veure que els teòlegs que havien estat d'alguna manera sota sospita en poc temps van ser els teòlegs del Concili per decisió dels bisbes. Això ens va donar un estat eufòric i una esperança molt notables. I va ser un dels èxits del Concili, unir la pastoral amb la reflexió teològica.

Era una esperança il·lusa i magnificada amb el temps, o fonamentada?

Era una il·lusió real. Només cal dir que durant un parell d'anys els llibres més venuts a Barcelona van ser els llibres religiosos, i no es venien a les llibreries especialitzades. També recordo les vegades que amb els companys havíem dit: "mai no podem dir l'eucaristia en català o en castellà... potser d'aquí a cent anys...". Per això, quan es va aprovar la Constitució sobre la litúrgia, va ser una satisfacció enorme. I és una gran lliçó històrica: penses que les coses haurien d'anar per aquí i llavors veus que hi van. Va ser una mica un somni.

Hi havia una majoria que esperava aquests canvis?

Crec que aquí no era una majoria. Però hi havia un sector important amb una certa inquietud, com el clergat jove o el moviment obrer. Potser la majoria tampoc no estava contenta amb el que hi havia, però no tenia la iniciativa. Llavors, a mesura que van anar arribant notícies del Concili, es va eixamplar l'expectativa.

A Catalunya, l'aplicació del Concili es barreja molt amb situació política i social?

El que va passar és que, als sectors que ja estaven sensibilitzats per les qüestions socials i polítiques, el Concili els va carregar de raó perquè parlava de drets humans, de llibertat religiosa, de democràcia... Després hi havia un sector majoritari que acceptava el franquisme, potser com un mal menor, perquè hi havia ordre i el Seat 600.

El que demana el Concili

També hi ha els qui diuen que es va anar massa lluny.

Es diuen tantes coses... Dir que hi va haver una aplicació esbojarrada és una calúmnia. Es diu amb una intenció que amaga una segona intenció de desprestigiar el Concili. Va haver-hi coses mal fetes, però després s'han magnificat. La major part de l'Església va fer el que deia el Concili.

La vida religiosa va canviar molt?

La vida religiosa va fer canvis importants i ràpids. El Concili ens va demanar dues coses: que estudiéssim les fonts i que ens preguntéssim com s'havia d'aplicar aquest carisma fundacional en aquell moment històric. I ho vam fer. Moltes religioses i religiosos es van traslladar a les barriades obreres i hi van crear noves escoles. Els col·legis i comunitats que hi ha ara són d'aquella època. Un altre dels fruits encara visibles és que quan s'hi va anar eren uns barris d'una tendència bastant anticlerical i avui hi ha

una acceptació de normalitat dels religiosos i religioses, i en general de l'Església.

La renovació conciliar també és espiritual?

El Concili va portar a una valoració de cada persona com a persona, una forma de manar diferent, i un augment de la vida de comunitat, que abans del Concili estava molt estructurada per les normes. Després ens va portar una unió de l'espiritualitat amb l'acció social. Això ja era present en determinades congregacions, però la vida espiritual no es veia tan relacionada amb l'opció preferencial pels pobres o amb l'alliberament polític i social. El concili va connectar això i no només per la vida religiosa. També va trencar rutines més externes, i va crear una nova llibertat interior. És cert que va portar que hi hagués gent que marxés, però va portar autenticitat. Mirat en conjunt, va ser molt favorable.

Es va posar massa l'accent en l'acció?

Dir que hi va haver una aplicació esbojarrada del Concili és una calúmnia ”

Es va passar una certa crisi perquè la gent es va abocar molt enfora –i aquí hi havia molts problemes a fora– i hi va haver un aflixament de la vida interior. Però després, sobretot a partir dels anys vuitanta, s’ha anat recuperant. Gràcies a Montserrat, a Taizé, als exercicis espirituals... i avui sóc testimoni que hi ha un nivell espiritual profund, en molta més gent del que pot semblar.

Avui, on som?

Crec que el Concili s’ha frenat. Els documents del Concili van sortir del debat entre una majoria i una minoria, i aquesta minoria conservadora a poc a poc ha anat recuperant el que pensava que havia perdut. Ara ja no són els mateixos, són els seus “nèts”, però s’ha anat frenant o interpretant el Concili d’una manera més restrictiva. Per això s’ha d’anar no només a la lletra, sinó a l’esperit del

Concili. És el que es va viure i el que va dir Joan XXIII: anem a obrir les finestres de l’Església perquè entri aire fresc i perquè deixin de parlar els profetes de calamitats. Aquest esperit crec que és irreversible.

També hi ha el desencís per tot el que no va canviar.

Però l’Església ha canviat. Abans del Concili no hi havia consells pastorals, ni parroquials, ni diocesans, ni episcopals. Tenen limitacions, depenent del pastor concret, però hi són. I poden fàcilment revifar l’esperit del Vaticà II. El Concili ha canviat molts aspectes i moltes coses que són irreversibles. Hi ha punts en què no hi ha marxa enrere.

L’esperit del Concili és el que pot potenciar l’evangelització, que avui és una urgència. Si ara la societat es tanca en banda és precisament perquè no veu aquest esperit. Però si el veiés, segurament se’ns acostaria molta gent allunyada però que està temptejant.

“El Concili Tarraconense hauria de marcar les nostres activitats evangelitzadores”

J. LL. B.

El Concili Provincial Tarraconense (CPT), celebrat el 1995, es va presentar com un concili d'aplicació del Vaticà II a Catalunya. **Carles Soler i Perdigó** va tenir-hi un paper destacat com a secretari general. El bisbe emèrit de Girona explica que el CTP “es va voler inspirar en el Vaticà II, i va voler aplicar-lo fidelment als bisbats de la Tarraconense amb el propòsit d'actualitzar la voluntat i el compromís d'acolliment del Vaticà II, de projectar integralment el seu esperit i intuïcions”.

Explica que en la convocatòria l'arquebisbe **Ramon Torrella**, conjuntament amb la resta de bisbes catalans, “tenia molt present l'entusiasme i la disponibilitat amb què es va rebre el Vaticà II a les nostres esglésies” i com “les portes i finestres que va voler obrir el papa **Joan XXIII** ens van fer arribar una forta alenada d'aire fresc que ens va rejuenir i engrescar”. “Tant de bo en la commemoració dels cinquanta anys ens arribi una nova alenada forta de l'aire fresc conciliar”, afirma.

Carles Soler recorda que el CPT “va ser una clara ocasió de posar en pràctica la col·legialitat proclamada pel Vaticà II” i que “dins d'una sincera voluntat de comunió dels diferents estaments del poble de Déu, va regnar en tot moment la llibertat promoguda des del primer dia per l'arquebisbe Torrella”. Reconeix que en les diferents intervencions dels 180 participants –representants del clergat, del laïcat i de la vida religiosa– “no es va aconseguir sempre harmonitzar les opinions i propostes de la jerarquia amb els altres estaments eclesials”. Però destaca que “el cos doctrinal i sobretot pastoral que constitueixen les resolucions va ser aprovat pràcticament per unanimitat”.

Però què ens diu avui a l'Església de Catalunya l'experiència del CPT?

Carles Soler en la presidència del Concili Tarraconense al costat de Ramon Torrella amb Carles i Sistach

Respon que el primer que cal encara és “un esforç notable i visible per harmonitzar les opinions i propostes de la jerarquia amb els sentiments i les diferents opinions del poble de Déu. La jerarquia no pot dissimular ni igualar el tresor de la revelació, que és de tots. Cal apropar actituds, comprendre, reconèixer i respectar les diverses funcions i responsabilitats, i les diferents sensibilitats”.

D'altra banda, afirma que “amb l'excusa de les exageracions i els abusos que es van cometre emparant-se en el Vaticà II, alguns –no pocs– pretenen mirar enrere i enyorar els temps del preconcili que la majoria d'ells no ha conegut”. I que als qui “cerquen noves llums i nous camins

al marge del Vaticà II i del CPT” cal “allargar-los la mà, però no cedir a enyoraments del passat. Els temps passats són morts, no poden tornar”.

També insisteix en “la conversió dels cors i de les mentalitats” i en “les moltes reformes ineludibles que cal afrontar aquí amb la guia del CPT”. Un exemple ha de ser la “clara disponibilitat de col·laboració interdiocesana, i un profund sentit d'una unitat pastoral de la Tarraconense”.

El bisbe Soler i Perdigó diu que les resolucions del CPT són plenament vigents: “cada vegada que me les llegeixo n'estic més convençut. Igual que el Vaticà II. Hi ha llum i criteris, que evidentment s'han de desenvolupar, però que són vàlids de cara a l'esdevenidor”. “Joan Pau II va dir que el Concili Vaticà II havia de guiar els passos de l'Església del tercer mil·lenni. Es pot ben dir també que el CPT hauria d'orientar i marcar les activitats evangelitzadores i pastorals de les nostres esglésies si efectivament volem respondre als grans desafiaments que ens presenta la societat actual”.

Sala de les sessions a Sant Cugat

